

PTAKI – DZIWAKI

Otoczający nas świat jest światem wielobarwnym. Na co dzień podziwiamy piękno kwiatów, owadów czy ptaków, a pokazywane w programach przyrodniczych fantastycznie ubarwione, egzotyczne gatunki, wzbudzają nasz uzasadniony zachwyt. Każdy gatunek ma swoje charakterystyczne ubarwienie, stąd każdy możemy rozpoznać, a pospolite potrafimy nazwać.

Jednym z podstawowych barwników wpływających na ubarwienie zwierząt, w tym ptaków jest melanina. Pigment ten, w połączeniu z innymi barwnikami oraz budową strukturalną wytworów skóry np. włosów czy piór, odpowiada za ubarwienie czarne, szare i brązowe. Całkowity lub częściowy brak melaniny sprawia, że zwierzę staje się ubarwione nietypo-



Ryc. 1. Czasem można spotkać tak ubarwioną kawkę.

wo, np. biało. Jeśli melaniny brak nie tylko w piórach czy innych wytworach skórnych, ale również w tęczówce oka, może to świadczyć o albinizmie. Albinizm wynika zatem głównie z zaburzeń ilościowych lub jakościowych melaniny, która jest produkowana i dystrybuowana w gorszej ilości lub jakości. Jeżeli natomiast u ptaka występuje całkowity lub częściowy niedobór nie tylko melaniny, ale też wszystkich typów pigmentu skóry, nieobejmujący jednak nieopierzonych części ciała, mamy do czynienia z formą leucystyczną. W tym przypadku białe ubarwienie dotyczy tylko pewnej części piór. Leucyzm może zatem obejmować fragment skóry i wtedy biała barwa piór wynika z braku w skórze pigmentów, które mogłyby zostać przekazane do piór.

W naturalnym środowisku albinotyczne zwierzęta występują rzadko. Znaczna ich część ginie na skutek wad wrodzonych towarzyszących albinizmowi, a ponadto, jeśli wylecą z gniazda zazwyczaj nie przeżyją zbyt długo, ponieważ swoją odmiennością przyciągają drapieżniki. Są też one zazwyczaj mniej

odporne na różnego rodzaju choroby.

Częściej w naturze spotyka się formy leucystyczne, zmienione barwnie w różnym stopniu.

Albinizm i leucyzm spotyka się u ptaków stosunkowo rzadko, są jednak bodaj najczęściej występującymi zaburzeniami ubarwienia u tej grupy zwierząt. Obie wady mają podłoże genetyczne, chociaż nietypowe, podobne do leucystycznego ubarwienie może również wynikać z defektu w trakcie tworzenia się piór. W tym przypadku możliwą przyczyną, jak sugeruje Dariusz Graszka-Petrykowski, jest obecność pasożytów blokujących dopływ barwnika do chora-giewki, a ponadto różnego rodzaju choroby, jak również niedobory pokarmowe.



Ryc. 2. Najbardziej zmieniony osobnik

Biorąc pod uwagę albinizm, u ptaków spotyka się dwa jego rodzaje. Albinizm całkowity, kiedy pióra na całym ciele ptaka są białe, a tęczówka oka zazwyczaj czerwona oraz albinizm częściowy, kiedy osobnik jest ubarwiony znacznie jaśniej od form typowych. Brak wówczas charakterystycznej dla gatunku barwy, choć tęczówka oka może być ubarwiona typowo. Natomiast w przypadku leucyzmu, ptak ma zwykle białe tylko pojedyncze pióra, lub pióra w określonej okolicy ciała. U ptaków albinizm całkowity jest niezwykle rzadki, częściej zdarzają się przypadki albinizmu częściowego i leucyzmu.

W ostatnich latach w okresie jesienno-zimowym kilkakrotnie obserwowaliśmy nietypowo ubarwione kawkę (*Corvus monedula*). Ciekawym jest fakt, iż osobniki takie były spotykane w mieście, na osiedlu Prądnik Czerwony w Krakowie. Początkowo sądziliśmy, że jest to jeden systematycznie pojawiający się osobnik. W czasie dokładnych obserwacji okazało się jednak, że nie jest to pojedynczy okaz. W tym samym czasie na osiedlu przebywało 5 nietypowo ubarwionych

osobników tego gatunku. Każdy z nich był inaczej ubarwiony. Jeden miał tylko pojedynczą białą łatkę w każdym skrzydle. Pozostałe posiadały bardzo wiele piór jasnych, rozłożonych po całym ciele. Najbardziej zmieniony osobnik charakteryzował się przewagą



Ryc. 3. Te kawkowate, mimo że się różnią, wspólnie szukają pokarmu.

białych piór, przez co z daleka wyglądał na typowego albinosa. Pozostałe ptaki miały ich znacznie mniej, jednak wyraźnie odbiegały wyglądem od typowo ubarwionych kawek. Osobniki takie przebywały w stadzie z innymi kawkami, nie były przez nie niepokojone, a nawet wspólnie poszukiwały pokarmu. Ptaki o typowym ubarwieniu zdawały się wcale nie zwracać na nie uwagi. Należy przy tym zaznaczyć, że osobniki te w stosunku do typowych nie wykazywały różnic ani w wielkości ani w zachowaniu. Biorąc pod uwagę rodzaj ich ubarwienia, wydaje się że wszystkie one były formami leucystycznymi.



Ryc. 5. Wspólny odpoczynek.

Druga ciekawa obserwacja dotyczy nietypowo ubarwionego gawrona (*Corvus frugilegus*). W zimie ptaki tego gatunku licznie przebywają na osiedlach, gdzie razem z kawkami zjadają resztki organiczne znajdujące często obok śmietników, a także korzystają z pokarmu wysypywanego dla gołębi. Zaobserwowany niejednokrotnie, a nietypowy gawron miał ubarwienie brązowe. Wszystkie jego pióra pokrywowe

miały barwę czekoladową, natomiast lotki i sterówki były wyraźnie jaśniejsze. Najjaśniejszą była 1 para sterówek, co wyraźnie było widać podczas zrywania się ptaka do lotu. Uwagę zwracał ponadto nieco jaśniejszy od typowego dziób.



Ryc. 4. Jasny gawron wyraźnie wyróżnia się w stadzie.

Okaz ten pojawił się na osiedlu już po raz drugi. Pierwszy raz w listopadzie 2008 roku i ponownie rok później, również w listopadzie 2009 r. Po pierwszym swoim pobycie odleciał na początku stycznia, a w 2010 roku przebywał na osiedlu do połowy marca. Podobnie jak w przypadku kawek, nie zaobserwowano różnic w wielkości i zachowaniu tego osobnika w porównaniu z gawronami typowymi, które nie reagowały na jego odmienność. Ten przypadek jest, jak się wydaje, przykładem albinizmu częściowego, ponieważ dotyczy wszystkich piór na ciele ptaka, które są jedynie inaczej niż typowo ubarwione, ale nigdy idealnie białe. Nie udało się nam dokładnie zaobserwować barwy tęczówki, lecz należy przypuszczać, że nie była ona czerwona, bowiem u ptaków o albinizmie częściowym tęczówka zmienia się zaraz po wylęgu, uzyskując u dorosłego osobnika barwę normalną.

Okres pobytu na osiedlu nietypowych osobników, czyli późna jesień i zima wskazuje, że obserwacje dotyczyły stad zimujących u nas kawek i gawronów, które przylatują z rejonów północno-wschodnich. Jest ich więcej niż naszych rodzimych ptaków w locie, przez co częściej rzucają się w oczy osobniki nietypowe. Według informacji prof. J. Rajchela, parę lat temu obserwował On w zimowym stadzie gawrona o siwym kolorze, który przylatywał przez dwie kolejne zimy na osiedlu Prądnik Czerwony w Krakowie.

O ile opisywane przypadki kawek nie są rzadkie i wyjątkowe, a w Internecie można spotkać zdjęcia takich właśnie osobników, o tyle przypadek tak ubarwionego gawrona jest chyba dość rzadki i wg nas zasługuje na uwagę.

Marek Guzik, Anna Gał (Kraków)